

Spis treści

Rozdział 1

Choroby układu krążenia1

1.1. Ogólna charakterystyka chorób układu krążenia.....1

Teresa Widomska-Czekajska

Przyczyny i czynniki ryzyka chorób układu krążenia1

Rozpoznawanie chorób układu krążenia.....2

Objawy chorób układu krążenia3

Podstawowe badania nieinwazyjne5

Specjalistyczne badania nieinwazyjne.....6

Specjalistyczne badania inwazyjne.....7

1.2. Choroba niedokrwienna serca – choroba wieńcowa.....8

Teresa Widomska-Czekajska

Czynniki ryzyka choroby niedokrwiennej serca i ich zwalczanie9

Postacie choroby wieńcowej.....11

Stabilna dusznica bolesna.....12

Ostre zespoły wieńcowe – niestabilna dusznica bolesna i zawał serca14

Pacjent po zawale serca.....19

1.3. Nadciśnienie tętnicze.....21

Jerzy Przeglasiński

Znaczenie i metody pomiarów ciśnienia.....21

Epidemiologia nadciśnienia22

Czynniki ryzyka nadciśnienia tętniczego.....23

Rodzaje nadciśnienia24

Rozpoznanie25

Objawy nadciśnienia25

Badanie i diagnostyka w nadciśnieniu tętniczym.....	26
Leczenie nadciśnienia tętniczego	27
1.4. Zapalne i zwyrodnieniowe choroby serca	30
<i>Andrzej Wysokiński</i>	
Choroby zapalne serca	30
Zapalenie wsierdzia	31
Zapalenie mięśnia serca	32
Zapalenie osierdzia.....	32
Choroba reumatyczna	33
Kardiomiopatie	34
1.5. Wady serca	35
<i>Andrzej Wysokiński</i>	
Wady serca wrodzone	35
Wady serca wrodzone bez przecieku	36
Wady serca wrodzone z przeciekiem	38
Wady serca nabyte.....	41
Wady zastawki dwudzielnej	41
Wady zastawki półksiężycowatej aorty	43
Wady zastawki trójdzielnej	45
1.6. Niewydolność serca – niewydolność krążenia.....	46
<i>Teresa Widomska-Czekajka</i>	
Przyczyny i podział niewydolności serca.....	46
Mechanizmy i przebieg niewydolności serca.....	46
Rozpoznanie niewydolności serca.....	48
Niewydolność lewej komory	48
Niewydolność prawej komory.....	49
Leczenie przewlekłej niewydolności serca	50
Obrzęk płuc.....	52
Wstrząs kardiogeny	54
Rozpoznanie i ocena przebiegu wstrząsu	55
Leczenie.....	56
1.7. Zaburzenia rytmu serca	57
<i>Janusz Kudlicki</i>	
Ogólna charakterystyka zaburzeń rytmu serca.....	57
Objawy kliniczne.....	58
Diagnostyka zaburzeń rytmu serca.....	59

1. Zaburzenia wytwarzania bodźców elektrycznych.....	59
Nadkomorowe zaburzenia rytmu serca.....	59
Komorowe zaburzenia rytmu serca (KZR).....	64
2. Zaburzenia przewodzenia bodźców.....	68
Bloki przedsionkowo-komorowe.....	68
Bloki odnóg pęczka Hisa.....	69
1.8. Elektroterapia – stymulatory, defibrylatory, ablacje.....	72
<i>Bogdan Łakomski</i>	
Leczenie elektrostymulacją stałą	72
Interferencje elektromagnetyczne u osób ze stymulatorem serca.....	77
Oddziaływanie innych urządzeń elektrycznych na stymulator serca.....	78
Czasowa elektrostymulacja serca	79
Sposób wprowadzenia elektrody i podłączenia stymulatora serca	80
Wszczepialne kardiowertery-defibrylatory serca.....	80
Funkcje kardiowertera-defibrylatora	81
Badanie elektrofizjologiczne.....	81
Ablacja prądem o częstotliwości radiowej	82
1.9. Kardiogenne stany zagrożenia życia	83
<i>Janusz Kudlicki</i>	
Nagłe zatrzymanie krążenia (NZK)	84
Ostre zespoły wieńcowe (OZW).....	86
Ostra niewydolność krążenia.....	88
Obrzęk płuc i astma sercowa	89
Wstrząs kardiogeny	89
Ostra niewydolność prawej komory	90
Zator tętnicy płucnej	90
Przełom nadciśnieniowy.....	92
Zespół MAS	92
Powikłania leczenia	93
Tamponada serca	93
1.10. Rehabilitacja w chorobach układu krążenia	94
<i>Jerzy Przegałiński</i>	
Etapy rehabilitacji.....	94
Pierwszy okres rehabilitacji (hospitalizacja)	94
Drugi okres rehabilitacji (rekonwalescencja).....	95
Trzeci okres rehabilitacji	96

Rozdział 2

Choroby układu oddechowego.....99

2.1. Przewlekła obturacyjna choroba płuc (POCHP)99

Jerzy Kozielski

2.2. Zapalenia płuc 106

Robert Kieszko, Janusz Milanowski

Zapalenia płuc106

Wstęp106

Mechanizmy obronne układu oddechowego107

Drogi zakażenia107

Epidemiologia107

Pozaszpitalne zapalenie płuc108

Etiologia108

Objawy kliniczne i radiologiczne108

Badania bakteriologiczne i serologiczne109

Wskazania do hospitalizacji. Stan kliniczny pacjenta110

Strategia leczenia zapaleń płuc110

Zapalenia płuc szpitalne112

Etiologia113

Czynniki ryzyka zapaleń szpitalnych.....113

Leczenie – strategia.....113

Profilaktyka szpitalnych zapaleń płuc.....113

2.3. Gruźlica..... 114

Jan Kuś

Definicja.....114

Występowanie114

Czynnik przyczynowy.....115

Patogeneza.....115

Objawy116

Metody stosowane w rozpoznawaniu gruźlicy117

Badanie bakteriologiczne117

Badanie radiologiczne117

Odczyn tuberkulinowy118

Badanie histopatologiczne wycinków.....118

Gruźlica pierwotna119

Gruźlica prosówkowa119

Gruźlica popierwotna119

Gruźlica popierwotna płuc.....	120
Gruźlica pozapłucna.....	120
Gruźlica opłucnej.....	120
Gruźlica węzłów chłonnych.....	120
Gruźlica układu moczowego i narządów płciowych.....	121
Gruźlica układu kostno-stawowego.....	121
Gruźlicze zapalenie opon mózgowo-rdzeniowych i mózgu.....	121
Leczenie gruźlicy.....	121
Leki przeciwpłatkowe.....	122
Leczenie standardowe.....	123
Zapobieganie gruźlicy.....	124
2.4. Rak płuca.....	125
<i>Elżbieta Chyczewska</i>	
Wstęp.....	125
Epidemiologia raka płuca.....	125
Etiopatogeneza raka płuca.....	126
Palenie papierosów.....	126
Czynniki genetyczne.....	127
Podział histologiczny raka.....	127
Rak płaskonabłonkowy.....	129
Rak drobnokomórkowy.....	129
Gruźlakorak.....	129
Rak wielokomórkowy.....	130
Objawy kliniczne raka płuca.....	130
Diagnostyka raka płuca.....	131
Określenie stopnia zaawansowania raka płuca.....	134
Klasyfikacja (staging) zaawansowania klinicznego raka płuca.....	135
Leczenie raka płuca.....	135
Zasady leczenia raka płuca.....	136
2.5. Choroby śródmiąższowe płuc.....	137
<i>Dariusz Ziara</i>	
2.6. Choroby opłucnej.....	142
<i>Dariusz Ziara</i>	
2.7. Badania czynnościowe układu oddechowego.....	149
<i>Jerzy Kozielski</i>	

2.8. Bronchoskopia	155
<i>Wojciech Naumnik, Elżbieta Chyczewska</i>	
Rodzaje bronchoskopii, wskazania i przeciwwskazania	
do jej wykonania	155
Rodzaje bronchoskopii	155
Przygotowanie pacjenta do bronchoskopii, premedykacja	
i znieczulenie. Zasady bezpiecznej bronchofiberoskopii	159
Premedykacja i znieczulenie	159
Bezpieczeństwo pacjenta	160
Powikłania bronchofiberoskopii	161
Zagrażające życiu	161
Nie zagrażające życiu	161
Metody diagnostyczne przy użyciu bronchofiberoskopii	162
Pobieranie wycinków	162
Pobieranie materiału szczoteczką	162
Przezoskrzelowa biopsja płuca (<i>transbronchial biopsy</i> – TBB)	162
Przezoskrzelowa aspiracyjna biopsja igłowa	
(<i>transbronchial needle aspiration</i> – TBNA)	163
Płukanie oskrzelowo-pęcherzykowe (<i>bronchoalveolar lavage</i> – BAL)	163
2.9. Diagnostyka radiologiczna chorób płuc	164
<i>Iwona Bestry</i>	
Radiologia cyfrowa	167
Prześwietlenie (skopia)	170
Tomografia tradycyjna	170
Tomografia komputerowa (TK, CT)	171
Spiralna tomografia komputerowa (sTK, sCT)	172
Tomografia komputerowa o wysokiej rozdzielczości	
(TKWR, HRCT)	173
Bronchografia	173
Ultrasonografia (USG)	173
Rezonans magnetyczny (MR)	175
Badania angiograficzne	176
Scyntygrafia	176
2.10. Palenie papierosów – problem społeczny	177
<i>Dorota Górecka</i>	
Rozpoznanie choroby tytoniowej	180
Leczenie uzależnienia od tytoniu	182

Rozdział 3

Choroby przewodu pokarmowego.....185

3.1. Choroby przełyku185

Andrzej Dąbrowski

Choroba refluksowa.....185

Objawy185

Rozpoznanie.....186

Leczenie.....186

Rokowanie.....187

Zaburzenia motoryki przełyku187

Objawy189

Badania obrazowe.....189

Inne badania.....190

Endoskopia190

Leczenie.....190

Rokowanie.....191

Inne choroby przełyku191

Choroby infekcyjne przełyku (grzybicze, wirusowe i bakteryjne).....191

Polekowe uszkodzenie przełyku.....191

Nadżerkowe zapalenie przełyku.....191

Zmiany w przełyku192

3.1.1. Nowotwory przełyku192

Grażyna Jurkowska

Epidemiologia i czynniki etiologiczne raka przełyku.....192

Obraz makroskopowy193

Obraz kliniczny raka przełyku193

Rozpoznanie oraz ocena stadium zaawansowania raka przełyku193

Leczenie raka przełyku194

Rokowanie.....195

3.2. Choroby żołądka i dwunastnicy195

Andrzej Dąbrowski

Zapalenie błony śluzowej żołądka195

Choroba wrzodowa.....197

Rokowanie.....198

Krwawienia z górnego odcinka przewodu pokarmowego.....199

Dyspepsja czynnościowa.....200

3.2.1. Nowotwory żołądka.....	201
<i>Grażyna Jurkowska</i>	
Rak żołądka.....	201
3.3. Choroby jelit.....	205
<i>Jan W. Długosz</i>	
Kliniczne zespoły upośledzonego wchłaniania.....	205
Ogólnoustrojowe skutki ZUW.....	206
Celiakia (choroba trzewna)	206
Nieswoista choroba zapalna jelit	208
Wrzodziejące zapalenie jelita grubego	211
Choroba Crohna.....	214
3.4. Zespół jelita nadwrażliwego	216
<i>Barbara Skrzydło-Radomańska</i>	
Epidemiologia	217
Kryteria diagnostyczne.....	217
Etiologia i patogenez.....	218
Rozpoznawanie i diagnostyka różnicowa	220
Leczenie.....	221
Dieta	221
Czynniki psychologiczne	222
Farmakoterapia.....	222
3.5. Nowotwory jelita grubego	224
<i>Grażyna Jurkowska</i>	
Patogeneza.....	224
Zmiany genetyczne w RJG	225
Czynniki ryzyka RJG	225
Obraz morfologiczny, lokalizacja i rozprzestrzenianie RJG	226
Obraz kliniczny i rozpoznanie	226
Ocena stopnia zaawansowania RJG.....	227
Badania przesiewowe	227
Leczenie raka jelita grubego	228
Rokowanie.....	229
3.6. Choroby trzustki.....	229
3.6.1. Ostre zapalenie trzustki.....	229
<i>Grażyna Jurkowska</i>	

Etiologia i patogenezę OZT	230
Obraz kliniczny	231
Rozpoznanie OZT	231
Ocena ciężkości OZT	232
Leczenie.....	232
Powikłania OZT.....	233
3.6.2. Przewlekłe zapalenie trzustki.....	234
<i>Grażyna Jurkowska</i>	
Etiologia i patogenezę	234
Obraz kliniczny	235
Rozpoznanie.....	236
Leczenie	237
Rokowanie.....	238
3.6.3. Rak trzustki.....	238
<i>Grażyna Jurkowska</i>	
Epidemiologia raka trzustki.....	239
Patogeneza i czynniki ryzyka.....	239
Obraz kliniczny	240
Rozpoznanie i ocena zaawansowania raka trzustki.....	240
Leczenie raka trzustki.....	242
Rokowanie.....	242
3.7. Gastroenterologiczna endoskopia.....	243
<i>Marian Smoczyński</i>	
Endoskopia górnego odcinka przewodu pokarmowego.....	243
Uwagi techniczne i dodatkowe wyposażenie	
do badań diagnostycznych	243
Endoskopowe metody specjalne.....	243
Wskazania diagnostyczne do endoskopii górnego odcinka	
przewodu pokarmowego	244
Zabiegowa endoskopia górnego odcinka przewodu pokarmowego.....	246
Endoskopia jelita cienkiego (enteroskopia)	248
Endoskopowa cholangiopankreatografia wsteczna (ECPW).....	248
Endoskopowe leczenie chorób dróg żółciowych.....	250
Endoskopowe leczenie schorzeń trzustki	251
Kolonoskopia	253
Wprowadzenie.....	253
Wskazania	253

Rozdział 4

Choroby wątroby i dróg żółciowych.....257

4.1. Budowa i funkcja wątroby w organizmie ludzkim257

Beata Kasztelan-Szczerbińska

Anatomia wątroby257

Obraz mikroskopowy wątroby258

Funkcje wątroby258

4.2. Autoimmunologiczne zapalenie wątroby.....259

Jadwiga Daniluk

Definicja.....259

Etiopatogeneza259

Objawy kliniczne.....260

Rozpoznanie.....260

Leczenie.....263

4.3. Cholestatyczne choroby wątroby263

Marek Hartleb

Wstęp263

Sekrecja żółci.....266

Objawy kliniczne cholestazy.....266

Diagnostyka laboratoryjna i histopatologiczna cholestazy267

Wybrane choroby cholestatyczne wątroby267

Cholestaza ciężarnych267

Zaburzenia rozwojowe wewnątrzwątrobowych dróg żółciowych268

Pierwotna marskość żółciowa269

Pierwotne stwardniające zapalenie przewodów żółciowych271

Mukowiscydoza.....272

4.4. Choroba Wilsona. Hemochromatoza272

Cezary Tomasz Łozowski

Choroba Wilsona (zwyrodnienie wątrobowo-soczewkowe)272

Hemochromatoza.....274

4.5. Alkoholowa choroba wątroby (ALD)277

Jadwiga Daniluk

Metabolizm alkoholu278

Patomechanizm ALD280

Przebieg kliniczny ALD282

Leczenie ALD	283
4.6. Marskość wątroby.....	284
<i>Tomasz Mach</i>	
Powikłania marskości wątroby	291
4.7. Zmiany ogniskowe w wątrobie.....	296
<i>Piotr Małkowski, Marek Pacholczyk</i>	
Wstęp	296
Nowotwory złośliwe	297
Guzy pierwotne	297
Przerzuty do wątroby	298
Zmiany łagodne	299
4.8. Przeszczepienie wątroby.....	300
<i>Marek Pacholczyk, Beata Łągiewska, Piotr Małkowski</i>	
Wstęp	300
Wskazania do przeszczepienia wątroby.....	300
Ocena stopnia zaawansowania niewydolności wątroby.....	300
Przeciwwskazania do przeszczepienia wątroby	301
Kwalifikacja biorcy wątroby	301
Kwalifikacja narządu do przeszczepienia.....	302
Operacja przeszczepienia wątroby.....	303
Leki immunosupresyjne	304
Powikłania	304
Wyniki	305
4.9. Choroby układu żółciowego	305
<i>Maria Słomka</i>	
Anatomia i fizjologia dróg żółciowych	306
Anatomia dróg żółciowych	306
Skład i wydzielanie żółci.....	306
Kamica żółciowa.....	307
Etiopatogeneza kamicy	307
Objawy kliniczne	309
Rozpoznanie kamicy żółciowej	309
Rozpoznanie różnicowe	310
Powikłania kamicy	310
Leczenie.....	310
Ostre zapalenie pęcherzyka żółciowego	311

Przewlekłe zapalenie pęcherzyka żółciowego	312
Nowotwory złośliwe pęcherzyka żółciowego i dróg żółciowych.....	313

Rozdział 5

Choroby krwi i układu krwiotworzenia.....315

Anna Dmoszyńska, Maria Soroka-Wojtaszko

5.1. Podstawy krwiotworzenia	315
5.2. Choroby krwinek czerwonych.....	317
<i>Maria Soroka-Wojtaszko, Anna Dmoszyńska</i>	
Badania układu czerwonekrwinkowego	317
Wskaźniki czerwonekrwinkowe	317
Niedokrwistości.....	318
Niedokrwistość z niedoboru żelaza.....	320
Niedokrwistość z niedoboru witaminy B ₁₂ i kwasu foliowego.....	323
Niedokrwistości hemolityczne.....	327
Niedokrwistość aplastyczna.....	328
Niedokrwistość w przebiegu chorób przewlekłych	330
5.3. Choroby krwinek białych.....	332
5.3.1. Neutropenia	332
<i>Maria Cioch</i>	
5.3.1.1. Ostre białaczki	333
<i>Maria Cioch</i>	
Etiopatogeneza	334
Podział ostrych białaczek.....	335
Obraz kliniczny	336
Badania diagnostyczne.....	336
Leczenie.....	337
5.3.1.2. Przewlekłe białaczki	338
<i>Joanna Góra-Tybor, Tadeusz Robak</i>	
Przewlekła białaczka limfatyczna	338
Przewlekła białaczka szpikowa	339
5.3.1.3. Przeszczepianie macierzystych komórek krwiotwórczych	341
<i>Maria Cioch</i>	
Wskazania	341

Procedura przeszczepowa.....	342
Powikłania	342
Nowe metody transplantacji komórek krwiotwórczych	344
5.3.1.4. Ziarnica złośliwa (chłoniak Hodgkina)	344
<i>Joanna Góra-Tybor, Tadeusz Robak</i>	
Etiologia i objawy kliniczne	344
Badania laboratoryjne i ocena zaawansowania klinicznego	
choroby	345
Leczenie i rokowania:	345
5.3.1.5. Nieziarnicze chłoniaki złośliwe	346
<i>Joanna Góra-Tybor, Tadeusz Robak</i>	
Etiopatogeneza	346
Klasyfikacja NHL.....	347
Objawy kliniczne, badania laboratoryjne i ocena	
zaawansowania klinicznego.....	348
Leczenie i rokowanie	348
5.3.1.6. Szpiczak mnogi	350
<i>Joanna Góra-Tybor, Tadeusz Robak</i>	
Objawy	350
Badania laboratoryjne	351
Leczenie i rokowanie	352
5.3.2. Przewlekłe choroby mieloproliferacyjne.....	352
<i>Anna Dmoszyńska</i>	
5.3.2.1. Czerwieńca prawdziwa	352
Występowanie i etiopatogeneza	352
Objawy kliniczne.....	354
Rozpoznanie i różnicowanie	354
Leczenie.....	355
5.3.2.2. Nadpłytkowość pierwotna	355
Występowanie i etiopatogeneza	355
Objawy kliniczne.....	356
Rozpoznanie i różnicowanie	357
Leczenie.....	358
5.3.2.3. Samoistne zwłóknienie szpiku	358
Występowanie i etiopatogeneza	358
Objawy kliniczne.....	359
Rozpoznanie i różnicowanie	360
Leczenie.....	360

5.4. Zespoły mielodysplastyczne.....	360
<i>Maria Cioch</i>	
Epidemiologia.....	361
Diagnostyka	361
Podział zespołów mielodysplastycznych.....	361
Rokowanie.....	362
Leczenie.....	362
5.5. Zaburzenia krzepnięcia krwi.....	363
5.5.1. Podstawowe wiadomości z fizjologii hemostazy	363
<i>Bożena Sokołowska</i>	
Hemostaza pierwotna.....	364
Hemostaza osoczowa.....	365
Fibrynoliza	365
Endogenne inhibitory krzepnięcia krwi	366
Podstawowe testy diagnostyczne hemostazy pierwotnej i osoczowej.....	367
5.5.2. Skazy krwotoczne	368
<i>Maria Podolak-Dawidziak, Donata Urbaniak-Kujda</i>	
Wprowadzenie.....	368
5.5.2.1. Skazy krwotoczne osoczowe	370
Wrodzone skazy krwotoczne osoczowe.....	370
Choroba von Willebranda.....	372
5.5.2.2. Nabyte zaburzenia krzepnięcia	373
Choroby wątroby	373
Mocznica	374
Krwawienie w przebiegu leczenia doustnymi antykoagulantami	375
Rozsiane krzepnięcie śródnacyniowe.....	375
Nabyte inhibitory czynników krzepnięcia	377
Nabyta choroba von Willebranda.....	378
Nabyte niedobory jednego czynnika krzepnięcia	378
5.5.2.3. Skazy nacyniowe.....	378
Skazy nacyniowe wrodzone.....	378
Nabyte skazy nacyniowe	379
5.5.2.4. Skazy krwotoczne małopłytkowe.....	379
Skazy małopłytkowe wrodzone	380
Krwotoczne skazy małopłytkowe nabyte.....	382
Inne małopłytkowe skazy krwotoczne	384
Małopłytkowość spowodowana nieprawidłowym gromadzeniem lub niszczeniem płytek krwi w śledzionie.....	385

5.5.2.5. Skazy zakrzepowe – trombofilie.....	385
<i>Bożena Sokołowska</i>	
Diagnostyka trombofilii	387
Leczenie.....	387

Rozdział 6

Choroby układu moczowego.....389

6.1. Anatomia i fizjologia nerek	389
--	-----

Michał Myśliwiec

6.2. Diagnostyka i podział chorób nerek.....	394
--	-----

Michał Myśliwiec

Objawy kliniczne.....	394
-----------------------	-----

Badania laboratoryjne.....	394
----------------------------	-----

Obrazowe metody badania nerek	397
-------------------------------------	-----

Podział chorób nerek.....	399
---------------------------	-----

6.3. Zaburzenia gospodarki wodno-elektrolitowej i równowagi kwasowo-zasadowej.....	399
---	-----

Beata Naumnik, Michał Myśliwiec

Gospodarka sodowa i wodna	399
---------------------------------	-----

Hiponatremia	400
--------------------	-----

Hipernatremia	401
---------------------	-----

Hipokaliemia.....	402
-------------------	-----

Hiperkaliemia.....	403
--------------------	-----

Kwasica metaboliczna	404
----------------------------	-----

6.4. Ostra niewydolność nerek.....	405
------------------------------------	-----

Michał Myśliwiec

Podział ONN.....	405
------------------	-----

Patogeneza ostrej niewydolności nerek.....	405
--	-----

Rozpoznawanie ONN.....	409
------------------------	-----

Klinika ONN.....	410
------------------	-----

Zapobieganie ONN	410
------------------------	-----

Leczenie ONN.....	411
-------------------	-----

Schemat postępowania w mięszonej ONN	411
--	-----

6.5. Kłębuszkowe zapalenia nerek (glomerulopatie)	412
<i>Michał Myśliwiec, Jolanta Małyszko</i>	
Pierwotne kłębuszkowe zapalenia nerek	412
Wtórne kłębuszkowe zapalenia nerek	413
Ostre poinfekcyjne kłębuszkowe zapalenie nerek	413
Podostre (gwałtownie postępujące) KZN	413
Przewlekłe kłębuszkowe zapalenia nerek	414
Submikroskopowe kłębuszkowe zapalenie nerek	414
Ogniskowe segmentowe szklawiczące kłębuszkowe zapalenie nerek	415
Rozplemowo-mezangialne kłębuszkowe zapalenie nerek	415
Nefropatia IgA	415
Błoniaste kłębuszkowe zapalenie nerek	416
Błoniasto-rozplemowe kłębuszkowe zapalenie nerek	416
6.6. Choroby tkanki śródmiąższowej nerek	417
<i>Michał Myśliwiec</i>	
Śródmiąższowe zapalenia nerek (ŚZN)	417
Ostre śródmiąższowe zapalenia nerek (OŚZN)	418
Przewlekłe śródmiąższowe zapalenie nerek (PŚZN)	418
Wady cewkowe	420
6.7. Zakażenia układu moczowego	421
<i>Michał Myśliwiec, Jacek Małyszko</i>	
Bezobjawowa bakteriuria	422
Zapalenie pęcherza moczowego (cystitis)	423
Ostre odmiedniczkowe zapalenie nerek (OOZN)	423
Przewlekłe odmiedniczkowe zapalenie nerek (<i>pyelonephritis chronica</i>)	424
Powikłane ZUM	424
Nawracające ZUM	424
Zasady postępowania u chorych z cewnikiem założonym do pęcherza „na stałe”	425
6.8. Nefropatia zaporowa	425
<i>Jacek Małyszko</i>	
6.9. Kamica moczowa	426
<i>Michał Myśliwiec, Szymon Brzóska</i>	
Definicja i występowanie	426

Patofizjologia	427
Obraz kliniczny	427
Diagnostyka obrazowa	428
Leczenie napadu kolki nerkowej	428
Diagnostyka przyczyn i rodzaju kamicy	429
Zapobieganie nawrotom	430
6.10. Nowotwory nerek i układu moczowego.....	431
<i>Michał Myśliwiec</i>	
Rak nerki (<i>carcinoma renis</i>).....	431
Różnicowanie	432
Rak miedniczki nerkowej	433
Rak pęcherza moczowego	433
Rak gruczołu krokowego.....	434
6.11. Nefropatia cukrzycowa.....	434
<i>Jolanta Małyszko, Maria Mazerska</i>	
Definicja.....	434
Przyczyny i patomechanizm	434
6.12. Nadciśnienie tętnicze a nerki	436
<i>Michał Myśliwiec, Jolanta Małyszko</i>	
Nerka jako sprawca nadciśnienia	437
Nadciśnienie naczyniowo-nerkowe.....	437
Nadciśnienie mięąższowo-nerkowe.....	437
Nerka jako ofiara nadciśnienia – nefropatia nadciśnieniowa	438
6.13. Genetycznie uwarunkowane choroby nerek	439
<i>Maria Mazerska</i>	
Zwrodnienie wielotorbielowate nerek typu dziecięcego.....	440
Nerka gąbczasta.....	440
Wrodzona kamica nerkowa (cystynuria).....	440
Wrodzone kłębuszkowe zapalenia nerek.....	440
Choroba Fabry'ego (<i>angiokeratoma corporis diffusum</i>)	441
Wrodzone nieprawidłowości anatomiczne nerek.....	441
6.14. Nerkowe powikłania ciąży	441
<i>Jolanta Małyszko</i>	
Nadciśnienie tętnicze w ciąży	442
Inne powikłania nerkowe w czasie ciąży.....	443

Zakażenia układu moczowego.....	443
Ostra niewydolność nerek	444
6.15. Starzenie się organizmu a nerki	444
<i>Michał Myśliwiec</i>	
6.16. Przewlekła niewydolność nerek.....	447
<i>Michał Myśliwiec, Jolanta Małyszko</i>	
Diagnostyka	448
Leczenie PNN	450
6.17. Hemodializa	452
<i>Marek Kalinowski</i>	
Wskazania do hemodializy	452
Organizacja stacji dializ.....	453
Technika hemodializy.....	453
Powikłania hemodializy	454
6.18. Dializa otrzewnowa	455
<i>Jolanta Małyszko</i>	
Definicja.....	455
6.19. Transplantacja nerki.....	458
<i>Jacek Małyszko, Michał Myśliwiec</i>	
Technika transplantacji	458
Zasady leczenia immunosupresyjnego po przeszczepieniu nerki	459
6.20. Dawkowanie leków w niewydolności nerek	460
<i>Michał Myśliwiec</i>	
Rola nerek w farmakoterapii.....	460
Dawkowanie leków w niewydolności nerek.....	461

Rozdział 7

Choroby gruczołów wydzielania wewnętrznego i choroby metaboliczne463

Wstęp 463

7.1. Choroby podwzgórza i przysadki 464

Wojciech Zgliczyński

Anatomia układu podwzgórzowo-przysadkowego 464

Czynność układu podwzgórzowo-przysadkowego 465

Choroby układu podwzgórzowo-przysadkowego 465

Gruczołaki przysadki 466

Akromegalia 469

Choroba Cushinga 470

Gruczołaki wydzielające hormony glikoproteinowe 471

Udar przysadki 472

7.2. Choroby nadnerczy 473

Małgorzata Szelachowska

Choroby kory nadnerczy 473

Regulacja czynności wydzielniczej kory nadnerczy

– oś podwzgórzowo-przysadkowo-nadnerczowa 473

Nadczynność kory nadnerczy 474

Niedoczynność kory nadnerczy 480

Wtórna niedoczynność kory nadnerczy 481

Choroby rdzenia nadnerczy 483

Nadczynność rdzenia nadnerczy 483

Niedoczynność rdzenia nadnerczy 484

Guzy nadnerczy typu *incidentaloma* 484

7.3. Choroby tarczycy 485

Wiesław Zarzycki

Uwagi ogólne – podstawowe wiadomości z anatomii

i fizjologii gruczołu tarczowego 485

Podział chorób tarczycy 486

Nadczynność i niedoczynność tarczycy 486

Nadczynność tarczycy 486

Niedoczynność tarczycy 487

Diagnostyka laboratoryjna, obrazowa i patomorfologiczna

chorób tarczycy 489

Najważniejsze choroby tarczycy przebiegające z nadczynnością.....	490
Choroba Gravesa-Basedowa.....	490
Wole guzkowe nadczynne.....	491
Przełom tarczycowy.....	492
Zapalenia tarczycy.....	492
Zapalenia ropne.....	493
Podostre zapalenie tarczycy – choroba de Quervaina	493
Przewlekłe limfocytarne zapalenie tarczycy – choroba Hashimoto.....	493
Wole Riedla	494
Wole mięsaszowe obojętne	495
Wole guzkowe obojętne	495
Rak tarczycy	496
Wpływ niektórych leków na tarczycę	497
Wpływ amiodaronu na tarczycę	497
Wpływ interferonu alfa na tarczycę.....	498
Nadczynność i niedoczynność tarczycy w ciąży	498
7.4. Choroby przytarczyc	498
<i>Maria Górską</i>	
Regulacja metabolizmu wapnia	498
Pierwotna nadczynność przytarczyc.....	501
Wtórna nadczynność przytarczyc.....	502
Trzeciorzędowa nadczynność przytarczyc.....	503
Niedoczynność przytarczyc.....	503
Rzekoma niedoczynność przytarczyc	504
7.5. Zespoły zaburzeń wielu gruczołów wewnątrzwydzielniczych	505
<i>Maria Górską</i>	
Zespoły mnogiej gruczołakowatości wewnątrzwydzielniczej.....	505
Autoimmunologiczne zespoły niedoczynności wielogruczowej	507
7.6. Zaburzenia funkcji gonad	507
<i>Sławomir Wołczyński</i>	
Pierwotna niewydolność gonad.....	508
Jajnik	508
Zespół Turnera	508
Zespół Sweyera	509
Dysgeneza jajników o innej etiopatogenezie	509

Wtórna niewydolność jajników	509
Jądro	510
Wtórne zaburzenia funkcji gonad	511
Niewydolność podwzgórzowo-przysadkowa	511
Zaburzenia funkcji gonad spowodowane hiperprolaktynemią.....	512
7.7. Cukrzyca	514
<i>Małgorzata Szelachowska</i>	
Definicja.....	514
Klasyfikacja cukrzycy.....	515
Patogeneza.....	515
Patogeneza cukrzycy typu 1	515
Patogeneza cukrzycy typu 2.....	515
Kryteria rozpoznania cukrzycy	516
Kryteria wykonania badań przesiewowych w kierunku cukrzycy	518
Powikłania cukrzycy.....	518
Wartości docelowe w leczeniu cukrzycy.....	518
Leczenie cukrzycy.....	519
Leczenie nefarmakologiczne	519
Doustne leki przeciwcukrzycowe stosowane w cukrzycy typu 2.....	521
Insulinoterapia	522
Hipoglikemia.....	525
7.7.1. Powikłania cukrzycy.....	526
<i>Maria Górka</i>	
Ostre powikłania cukrzycy	526
Kwasica ketonowa i śpiączka hiperosmolarna.....	526
Przewlekłe powikłania cukrzycy	528

Rozdział 8

Choroby reumatyczne.....533

8.1. Epidemiologia chorób reumatycznych

Maria Majdan

8.2. Badania diagnostyczne w chorobach reumatycznych.....534

Jacek Szechiński

Wywiad chorobowy (anamneza)

Badania fizykalne (przedmiotowe)

Badania laboratoryjne	537
Badania obrazowe	537
8.3. Choroby układu ruchu	540
<i>Jacek Szechiński</i>	
8.3.1. Zapalenia stawów z zajęciem stawów kręgosłupa	540
Zesztywniające zapalenie stawów kręgosłupa (ZZSK)	542
Łuszczycowe zapalenie stawów (ŁZS)	542
Zespół Reitera. Reaktywne zapalenia stawów	543
Spondyloartropatie towarzyszące zapalnym chorobom jelit	543
Spondyloartropatia niezróżnicowana	544
8.3.2. Choroby stawów związane z infekcją	544
<i>Jacek Szechiński</i>	
Bakteryjne zapalenie stawów	544
Choroba z Lyme	546
Gruźlica kostno-stawowa	546
Grzybica (zmiany w układzie kostno-stawowym w przebiegu infekcji grzybiczej)	547
Wybrane infekcje wirusowe	547
Gorączka reumatyczna	548
8.3.3. Choroba zwyrodnieniowa stawów	549
<i>Jacek Szechiński</i>	
8.3.4. Zapalenia stawów wywołane przez kryształy	552
<i>Jacek Szechiński</i>	
Dna	552
Dna rzekoma (chondrokalcynoza)	553
8.3.5. Zespoły bólowe układu ruchu	553
<i>Leszek Szczepański</i>	
Cechy kliniczne bólu jako ważne wskazówki diagnostyczne	554
8.3.6. Reumatyzm tkanek miękkich	561
<i>Leszek Szczepański</i>	
Wielomiejscowe zespoły bólowe pochodzące z tkanek miękkich	561
Miejscowe zespoły bólowe pochodzące z tkanek miękkich	562
8.3.7. Osteoporoza	563
<i>Leszek Szczepański</i>	
Diagnostyka osteoporozy. Osteodensytometria	564
Biochemiczne markery przemian kostnych	565
Czynniki ryzyka	566

Zapobieganie	566
Leczenie.....	567
8.4. Układowe choroby tkanki łącznej	568
<i>Maria Majdan</i>	
Uwagi wstępne	568
8.4.1. Reumatoidalne zapalenie stawów	569
<i>Jacek Szechiński</i>	
8.4.2. Toczeń układowy trzewny	572
<i>Maria Majdan</i>	
Cięża u pacjentek chorych na toczeń.....	576
8.4.3. Zespół antyfosfolipidowy	576
<i>Maria Majdan</i>	
8.4.4. Twardzina układowa	578
<i>Maria Majdan</i>	
8.4.5. Zapalenie wielomięśniowe i zapalenie skórno-mięśniowe	580
<i>Maria Majdan</i>	
8.4.6. Zespół Sjögrena	582
<i>Maria Majdan</i>	
8.4.7. Mieszana choroba tkanki łącznej.....	584
<i>Maria Majdan</i>	
8.4.8. Zespoły nakładania	586
<i>Jacek Szechiński</i>	
8.4.9. Układowe zapalenia naczyń	587
<i>Maria Majdan</i>	
8.5. Fizjoterapia i rehabilitacja w chorobach układu ruchu.....	590
<i>Witold Rongies</i>	
Rys historyczny rehabilitacji.....	590
Charakterystyka współczesnej rehabilitacji	592
Podział rehabilitacji	593
Podsumowanie	595

Rozdział 9

Choroby alergiczne597

9.1. Patomechanizm chorób alergicznych597

Anna Bodzenta-Łukaszyk

9.2. Diagnostyka chorób alergicznych599

Jerzy Kruszewski

Ogólne zasady diagnostyki chorób alergicznych.....599

Testy skórne.....600

Punktowe testy skórne600

Testy śródskórne603

Naskórkowe testy płatkowe.....603

Oznaczanie całkowitych i alergenowo swoistych IgE w surowicy.....604

9.3. Leczenie chorób alergicznych605

Jerzy Kruszewski

Ograniczanie narażenia na alergen605

Zalecenia mające na celu zmniejszenie prawdopodobieństwa

wystąpienia choroby alergicznej605

Zalecenia ograniczania narażenia na alergeny wziewne

w profilaktyce wtórnej chorób alergicznych606

Immunoterapia alergenowa606

Farmakoterapia chorób alergicznych.....607

Adrenalina.....608

Beta-mimetyki.....608

Alfa-mimetyki608

Leki przeciwcholinergiczne.....608

Leki przeciwhistaminowe609

Leki stabilizujące komórki tuczne609

Metyloksantyny.....609

Leki przeciwleukotrienowe609

Glikokortykosteroidy.....610

Leki immunomodulujące.....610

9.4. Kliniczne postacie chorób alergicznych611

9.4.1. Anafilaksja, wstrząs anafilaktyczny611

Jerzy Kruszewski

Przyczyny612

Patogeneza.....613

Obraz kliniczny614

Leczenie wstrząsu anafilaktycznego	615
9.4.2. Obrzęk naczynioruchowy Quinckiego	617
<i>Jerzy Kruszewski</i>	
9.4.3. Alergiczny nieżyt nosa	619
<i>Anna Bodzenta-Łukaszyk</i>	
Występowanie	619
Patogeneza ANN	619
Diagnostyka	620
Leczenie	620
9.4.4. Astma	621
<i>Iwona Rzymowska-Grzelewska</i>	
Występowanie	622
Patogeneza astmy	622
Czynniki ryzyka i genetyczna predyspozycja do rozwoju astmy	622
Podział astmy i diagnostyka	623
Badania czynnościowe płuc	623
Diagnostyka alergologiczna	623
Stopnie ciężkości astmy	624
Leczenie	625
Szczególne postaci astmy	625
9.4.5. Alergia na leki	626
<i>Marek Jutel</i>	
Czynniki ryzyka	626
Mechanizmy alergii na leki	627
Objawy	627
Reakcje anafilaktyczne	627
Diagnostyka alergii na leki	628
Zapobieganie i leczenie	629
9.4.6. Alergia na jad owadów	629
<i>Anna Bodzenta-Łukaszyk</i>	
Epidemiologia	629
Patogeneza	630
Obraz kliniczny i diagnostyka	630
Leczenie	630
9.4.7. Choroby alergiczne skóry	630
<i>Iwona Rzymowska-Grzelewska</i>	
Pokrzywka	630
Atopowe zapalenie skóry	632

9.4.8. Alergia zawodowa.....	633
<i>Marek Jutel</i>	
Postacie kliniczne w alergii zawodowej.....	633

Rozdział 10

Choroby zakaźne i niedoborów immunologicznych.....637

10.1. Zakażenie HIV – epidemiologia	637
---	-----

Anna Boroń-Kaczmarska

Przebieg kliniczny zakażenia HIV	639
--	-----

Magdalena Leszczyszyn-Pynka

Diagnostyka zakażenia HIV	643
---------------------------------	-----

Anita Wnuk

Markery diagnostyczne zakażenia wirusem HIV	643
---	-----

Techniki wykrywające obecność wirusa.....	646
---	-----

Podsumowanie	647
--------------------	-----

Leczenie antyretrowirusowe.....	647
---------------------------------	-----

Dorota Bander

10.2. Wirusowe zapalenia wątroby	651
--	-----

Janusz Cianciara

Wirusowe zapalenie wątroby typu A.....	652
--	-----

Drogi zakażenia.....	652
----------------------	-----

Sytuacja epidemiczna zakażeń HAV w Polsce.....	652
--	-----

Diagnostyka zakażenia HAV	653
---------------------------------	-----

Przebieg kliniczny.....	653
-------------------------	-----

Wirusowe zapalenie wątroby typu B	654
---	-----

Sytuacja epidemiczna zakażenia HBV w Polsce.....	655
--	-----

Drogi zakażenia HBV	656
---------------------------	-----

Diagnostyka zakażenia HBV	656
---------------------------------	-----

Ostre wirusowe zapalenie wątroby typu B.....	657
--	-----

Nadostre zapalenie wątroby (<i>hepatitis fulminans</i>).....	657
--	-----

Nosicielstwo HBsAg.....	657
-------------------------	-----

Przewlekłe zapalenie wątroby typu B (PZW B).....	657
--	-----

Marskość wątroby i pierwotny rak wątrobowokomórkowy	658
---	-----

Choroby pozawątrobowe związane z zakażeniem HBV.....	658
--	-----

Wirusowe zapalenie wątroby typu C.....	659
--	-----

Genotypy HCV.....	659
-------------------	-----

Sytuacja epidemiologiczna na świecie i w Polsce	659
Drogi zakażenia	659
Diagnostyka zakażenia HCV	660
Ostre wirusowe zapalenie wątroby typu C (WZW C)	660
Przewlekłe zapalenie wątroby typu C (PZW C)	661
Marskość wątroby i pierwotny rak wątrobowokomórkowy	661
Objawy pozawątrobowe związane z zakażeniem HCV	662
10.3. Leczenie wirusowych zapaleń wątroby	664
<i>Janusz Cianciara</i>	
Leczenie ostrego wirusowego zapalenia wątroby	
typu A, B i C	664
Leczenie przewlekłego wirusowego zapalenia wątroby	
typu B i typu C	665
Leczenie przewlekłego zapalenia wątroby typu B (PZW B)	666
Leczenie chorych z marskością pozapalną wątroby (HBsAg+)	667
Leczenie przewlekłego zapalenia wątroby typu C (PZW C)	668
Leczenie marskości wątroby związanej z zakażeniem HCV	670
Objawy uboczne związane z leczeniem IFN alfa i rybawiryną	670
10.4. Profilaktyka zakażeń wirusami hepatotropowymi	673
<i>Małgorzata Pawłowska, Waldemar Halota</i>	
Profilaktyka zakażeń HAV	673
Profilaktyka zakażeń HBV	674
Profilaktyka poekspozycyjna	675
Profilaktyka zakażeń HCV	676
Zapobieganie zawodowym zakażeniom pracowników	
ochrony zdrowia	676
10.5. Inne choroby zakaźne	678
Posocznica jako przykład zespołu ogólnoustrojowej reakcji	
zapalnej (SIRS)	678
<i>Patryk Smoliński, Andrzej Gładysz</i>	
Biegunki zakaźne	680
<i>Marcin Czarnecki, Andrzej Gładysz</i>	
Diagnostyka i leczenie	683
Egzotoksemie	683
<i>Aleksandra Szymczak, Andrzej Gładysz</i>	
Tężec	684

Zatrucie jadem kiełbasianym (botulizm)	684
Blonica	685
Choroby wysypkowe	686
<i>Katarzyna Fleischer, Andrzej Gładysz</i>	
Zakażenia EBV. Mononukleozą zakaźną	686
<i>Sylwia Serafińska, Andrzej Gładysz</i>	
Cytomegalia	690
<i>Monika Pazgan-Simon, Andrzej Gładysz</i>	
Choroby zakaźne – nowe zagrożenia	691
<i>Sylwia Serafińska, Andrzej Gładysz</i>	
Gorączki krwotoczne	692
Wirus zachodniego Nilu	692
Ptasia grypa	692
Zakażenia zakładowe	693
<i>Weronika Rymer, Andrzej Gładysz</i>	
Definicje	693
Epidemiologia	693
Etiologia	694
Źródło i drogi szerzenia się zakażeń	695
Kliniczne postaci zakażeń zakładowych	695
Zapobieganie zakażeniom zakładowym	695

Rozdział 11

Choroby pasożytnicze – parazytozy

11.1. Część ogólna	697
<i>Danuta Prokopowicz</i>	
11.2. Część szczegółowa	698
11.2.1. Balantidioza – szparkoszycyca	698
<i>Danuta Prokopowicz</i>	
11.2.2. Filariozy	699
<i>Danuta Prokopowicz, Magdalena A. Rogalska</i>	
11.2.3. Giardioza	700
<i>Danuta Prokopowicz, Magdalena A. Rogalska</i>	
11.2.4. Glistnica – askarioza	701
<i>Danuta Prokopowicz</i>	

11.2.5. Izosporozja	702
<i>Danuta Prokopowicz</i>	
11.2.6. Kapilarioza jelitowa	703
<i>Danuta Prokopowicz</i>	
11.2.7. Kryptosporydioza	703
<i>Danuta Prokopowicz</i>	
11.2.8. Leiszmaniozy	704
<i>Danuta Prokopowicz</i>	
11.2.9. Motylca wątrobowa – fascjoloza	705
<i>Danuta Prokopowicz</i>	
11.2.10. Owsica	705
<i>Danuta Prokopowicz</i>	
11.2.11. Pełzakowica	706
<i>Danuta Prokopowicz, Magdalena A. Rogalska</i>	
11.2.12. Rzęsistkowica	707
<i>Danuta Prokopowicz</i>	
11.2.13. Schistosomatozy	708
<i>Danuta Prokopowicz</i>	
11.2.14. Świerzb	709
<i>Danuta Prokopowicz</i>	
11.2.15. Tasiemczyce	709
<i>Danuta Prokopowicz, Magdalena A. Rogalska</i>	
11.2.16. Tęgoryjcowatość dwunastnicy	710
<i>Danuta Prokopowicz</i>	
11.2.17. Toksoplazmoza	711
<i>Danuta Prokopowicz, Magdalena A. Rogalska</i>	
11.2.8. Trypanosomozy	712
<i>Danuta Prokopowicz</i>	
11.2.19. Węgorczyca	713
<i>Danuta Prokopowicz</i>	
11.2.20. Włosogłówczyca	714
<i>Danuta Prokopowicz</i>	

11.2.21. Włośnica	714
<i>Danuta Prokopowicz, Magdalena A. Rogalska</i>	
11.2.22. Wszawica	715
<i>Danuta Prokopowicz</i>	
11.2.23. Zimnica – malaria	716
<i>Danuta Prokopowicz, Magdalena A. Rogalska</i>	

Rozdział 12

Ostre zatrucia.....719

Janusz Pach

Podstawowe pojęcia z zakresu toksykologii.....	719
Organizacja leczenia ostrych zatruc w Polsce	721
Zasady rozpoznawania ostrych zatruc.....	723
Ogólne zasady postępowania w ostrych zatruciach	725
Ważniejsze zabiegi ratownicze stosowane w ostrych zatruciach.....	726
Płukanie żołądka	727
Odrutki nieswoiste.....	728
Zatrucia lekami	729
Leki nasenne, uspokajające i przeciwłękowe	729
Pochodne kwasu barbiturowego (barbiturany)	729
Pochodne benzodiazepiny	729
Leki neuroleptyczne	731
Leki przeciwdepresyjne.....	732
Leki nasercowe	733
Blokery kanału wapniowego	734
Niesteroidowe leki przeciwzapalne, leki przeciwbólowe.....	734
Leki psychostymulujące.....	738
Narkotyki	738
Alkohole	740
Rozpuszczalniki organiczne	741

Środki czyszczące do użytku domowego.....	744
Środki dezynfekujące	745
Środki do mycia naczyń	745
Gazy duszące	745
Tlenek węgla (CO)	745
Cyjanowodór (kwas pruski) i cyjanki	748
Gazy drażniące	749
Chlor	749
Fluor	749
Fosgen	750
Substancje żrące (kwas, zasady).....	750
Metale ciężkie i ich sole	751
Ołów	751
Czteroetylenek ołowiu.....	751
Rtęć	752
Kadm	753
Tal	754
Insektycydy (środki owadobójcze)	755
Insektycydy fosforoorganiczne	755
Grzyby trujące	756
Trucizny pochodzenia roślinnego	760
Rośliny doniczkowe	760
Pokrzyk wilcza jagoda (wilcza jagoda)	761
Lulek czarny (lulek jadowity, szalec czarny)	762
Bieluń dziędzierzawa	762
Konwalia majowa	763
Cis pospolity	764
Wawrzynek wilczełyko	764
Dziki bez czarny	764
Rącznik pospolity (<i>Ricinus communis</i> L.)	765
Jady zwierzęce	766
Zatrucia spowodowane przez owady	766
Zatrucia spowodowane ukąszeniem żmii zygzakowatej	766